

GONDOLKODÁSI ZAVAROK PSZICHODIAGNOSZTIKÁJA

DR. FEKETE OLÍVIA, KLINIKAI SZAKPSZICHOLÓGUS, PHD

SE Klinikai
szakképzés
II. Évfolyam
2019 ősz

DEFINÍCIÓS KÉRDÉSEK

- Klasszikus megközelítés: kategoriális megközelítés, pszichózis dg alapkritériuma, Sch
- Kurrens megközelítés: dimenzionális megközelítés, diagnosztikus kategóriákon átívelő jelenség
- Alap: a beszéd enged rá következtetni, nyelvhasználat, beszéd alapján tárul fel

ÁLTALÁNOS DEFINÍCIÓK

■ Diszfunkció

- A realitás felépítésében, saját maga, a világ megértésében
- Mások megértésében és saját maga megértetésében
- Az információ észlelésében, interpretálásában, strukturálásában

■ Deficit a gondolatok

- Szervezésében
- Feldolgozásában
- Konrolljában
- Kifejezésében

A GONDOLKODÁSI ZAVAROK TÍPUSAI 1.

- Fogalomalkotás
 - Absztrakció – konkretizáció
 - Katatím transzformáció (érzelmi hatásra torzítás)
 - Pszeudologia fantastica (kóros hazudozás)
 - Konfabuláció (Korszakov)
 - Neologizma
- Ítéletalkotás – a fogalmak relációinak megítélése
- Következtetés – ítéletek egymáshoz kapcsolás, új ítéletek kialakítás
- Alaki zavarok – mennyiségi, minőségi/Tartalmi zavarok

A GONDOLKODÁSI ZAVAROK TÍPUSAI 2.

- Alaki zavarok – Mennyiségi
- Lassulás
 - Kényszeres megtapadás
 - Monoideizmus
 - Stupor – mutacizmus
 - Zárlat
 - Viskózus gondolkodás
- Kontrollálni
 - Értelmi fogyatékoság
 - Agy diffúz, gócos elváltozásai
 - Parkinson- bradyphrenia
 - Hypothyreosis
 - Alkohol, gyógyszer: szedatívum, antikolinerg mellékhatású kis potenciálú neuroleptikum, tri-tetraciklikus antidepresszánsok, drog

A GONDOLKODÁSI ZAVAROK TÍPUSAI 3.

- Alaki zavarok – mennyiségi
- Gyorsulás
 - Enyhe – emelkedett hangulat
 - Teljes szétesés
- Primer inkoherencia
- Szekunder inkoherencia
- Kontrollálni:
 - Hiperthyreosis
 - Alkohol, gyógyszer, drog

A GONDOLKODÁSI ZAVAROK TÍPUSAI 4.

- **Alaki zavarok – Minőségi**
 - Bizar asszociációs kapcsolatok – akár originális
 - Merev gondolkodási sémák – sztereotípiák
 - Gondolatelvonás
 - Gondolatátültetés
 - Gondolatfelhangosodás
 - Kóros vonatkoztatások - kulcsélmények

A GONDOLKODÁSI ZAVAROK TÍPUSAI 5.

■ Tartalmi zavar

- Elfogultság
- Kórosan túlértékelt eszmék

- Fóbia
- Kényszer
- Téveszme
 - Én vonatkoztatás szempontjából – megaló/mikro
 - Rendezett vagy rendezetlen
 - Hangulathoz való viszony
 - Tartalom
 - Primer/másodlagos
 - Reziduális
 - Indukált

- Ismeretfeldolgozás magasabb szintjének zavarai

A GONDOLKODÁSI ZAVAROK MÉRÉSE 1.

- Rorschach – Rapaport – Delta Index
- A projektív tesztben a válaszadó szabadon értelmezi és strukturálja a feladatot, többértelmű ingerek észlelése, interpretálása, válaszadási tendenciák kiválóan lehetővé teszi hogy a gondolkodási zavarok a felszínre kerüljenek
- Rorschach: pszichózisra jellemző válaszadási mintázat azonosítása, Abszurd, beszűkült, részletre adott válasz, a vulger forma, szín, árnyékolás nem kap szerepet
- Rapaport: Rorschach szempontjai alapján formalizált rendszer, deviáns verbalizációk, alapgondolat: percepció (a folt észlelése) és asszociációk (gondolatok, emlékek) integrációjának optimális tartománya
 - Percepció dominanciája
 - Absztrakció dominanciája
 - Delta index: 15 gondolkodási zavar típus kategória 4 fokú skálán értékelve
 - A gondolkodási zavar kontium és multifaktoriális szemlélete

A GONDOLKODÁSI ZAVAROK MÉRÉSE 2.

- Holzman – Johnston – Thought Disorder Index/Gondolodási zavar index
 - A Rapaporti Delta index tovább fejlesztése, cél gondolkodási zavarok szisztematikus azonosítása, kategorizációja és súlyosságuk meghatározása
 - Bármely páciens által adott verbális anyag felhasználható, tipikusan Rorschach anyag vagy WAIS verbális próbái
- 23 kategória
- Súlyosság négy fokban
 - 0,25 még egészségeseknél is kifáradás, stressz, szorongás esetén
 - 0,5 közepes súlyosság a realitás kontrol torzult
 - 0,75 súlyos a realitás kontrol jelentős instabilitása
 - 1 extrém súlyos a valóságtól elszakadás

A GONDOLKODÁSI ZAVAROK MÉRÉSE 3.

- 23 TDI kategória
- 0,25 súlyossági szint
 - Nem megfelelő távolság/feladatbeállítódás
 - Komolytalanság
 - Homályosság
 - Sajátos verbalizáció
 - Szó találási nehézség
 - Hangzás alapján válaszadás
 - Perszeveráció
 - Inkongruens kombinációk
- 0,5 súlyossági szint
 - Hasonlóság/kapcsolódás verbalizáció
 - Ideoszinkratikus szimbolizáció
 - Furcsa válaszok
 - Zavartság
 - Fellazultság
 - Fabuláció
 - Játékos konfabuláció
 - Fragmentáció

A GONDOLKODÁSI ZAVAROK MÉRÉSE 4.

- 23 TDI kategória
- 0,75 súlyossági szint
 - Fluiditás
 - Abszurd válaszok
 - Konfabuláció
 - Autisztikus logika
- 1 súlyossági szint
 - Kontamináció
 - Inkoherencia
 - Neologizma

A GONDOLKODÁSI ZAVAROK MÉRÉSE 5.

- A gondolkodási zavar index
- 4 kvalitatív dimenzió
 - Fellazult asszociációk
 - Kombinatorikus gondolkodás
 - Szétesett válaszok
 - Deviáns verbalizációk
- Faktoranalízis: 6 faktoros struktúra
 - Kombinatorikus gondolkodás
 - Ideoszinkretikus verbalizációk
 - Autisztikus gondolkodás
 - Fluid gondolkodás
 - Abszurd gondolatok
 - Zavarodottság

A GONDOLKODÁSI ZAVAROK MÉRÉSE 6.

- Harrow – Quinlan – Bizarr ideoszinkretikus gondolkodás
- A gondolkodási zavar pozitív jegyeinek azonosítása páciens verbális anyaga különféle lehet
 - Gorham közmondás teszt
 - WAIS helyzetek
 - Rorschach, interjú anyag
- 4 súlyossági szint 0 nincs, 0,5 enyhe, 1 jelentős, 3 súlyos
- 5 féle kategória
 - Nyelvi forma és struktúra
 - Tartalom, kifejezett gondolatok
 - Ami belekeveredik a válaszba
 - A kérdés és a válasz közötti kapcsolat
 - Viselkedés

A GONDOLKODÁSI ZAVAROK MÉRÉSE 7.

- Andreasen – A gondolkodás, a nyelv és a kommunikáció mérő skála/Scale for the assessment of thought, language and communication
- 18 itemes értékelő skála 4 fokú tételekkel, melyek különböző súlyúak
- Bármilyen verbális anyag, általában első interjú anyaga alapján elvégezhető az értékelés
- Első 11 item súlyosabb indikátor
 - Szegényes beszéd
 - Szegényes beszéd tartalom
 - Felgyorsult beszéd
 - Szórakozott beszéd
 - Homályosság
 - Kisiklás
 - Inkoherencia
 - Illogikus gondolkodás
 - Hangzás, rímelés
 - Neologizma
 - Speciális szóhasználat
- Körülményesség
- A cél elvesztése
- Perszeveráció
- Echolália
- Zárlat
- Emelkedett hangvétel
- Én vonatkoztatás

A GONDOLKODÁSI ZAVAROK DIFFERENCIÁLDIAGNÓZISA 1.

- Andreasen – TLC
- Sch: szegényes beszéd, szegényes beszéd tartalom (negatív gondolkodási zavar tünetek, hebefrén típusnál súlyosabb mint a paranoid típusnál)
- Mánia: felgyorsult beszéd, homályosság, inkoherencia, illogikus gondolkodás, a cél elvesztése (pozitív gondolkodási zavar jegyek)
- Depresszió: összességében alacsonyabb összpontszám, szegényes tartalom, zárlat, perszeveráció

A GONDOLKODÁSI ZAVAROK DIFFERENCIÁLDIAGNÓZISA 2.

- Holzman – TDI
- Sch: fluid gondolkodás, az egyik gondolatot a másik keretében értelmezi, instabil verbális referenciák, tömör, formális kommunikáció
- Mánia: szétesett gondolatvezetés, ötletek nagy számban, különböző szokatlan formákban kombinálva, játékos, vidám
- SchAffektív
 - Mániás – erősebb kombinatorikus gondolkodás, kevesebb humor, könnyedség
 - Depresszív – hasonló a Sch mintázathoz, csak kevésbé súlyos
 - Összességében a bipoláris zavarhoz képest több zavartság, autisztikus logikai jegy, ideoszinkretikus verbalizáció

DIFFERENCIÁLDIAGNÓZIS ÉRTÉKELÉS, LEFOLYÁS

■ Differenciáldiagnosztikai megfontolások

- Különbségek igazolása mind a súlyosság, mind a mintázatok tekintetében,
 - azonban
- Nagy a csoporton belüli variancia mind a beteg, mind az egészséges csoportokban
- 5 faktor, ami a differenciáldiagnosztikai variancia 76%-át magyarázza
 - Irreleváns gondolatbetörések
 - Kombinatorikus gondokodás
 - Fluid gondolkodás
 - Zavartság
 - Ideoszinkretikus verbalizáció

■ Lefolyás - kronicitás

- Reverzibilis
- Lefolyás Sch stabilabb mint SchAffektív vagy bipoláris zavar
- Egyének közötti jelentős különbségek a lefolyásban

A DIAGNOSZTIKA FOLYAMATA 1.

- Interjú helyzet, megfigyelés, értékelés
- Éberség, figyelemi és észlelési funkciók, beszédfunkciók szűrése
- A gondolkodási zavar típusok, jegyek keresése
- Az alap szomatikus differenciáldiagnózishoz figyelembe venni
 - Általános egészségügyi állapot
 - Gyógyszer, alkohol, drog használat
- Pszichiátriai fókuszú differenciáldiagnózishoz figyelembe venni
 - Rövid pszichotikus zavar
 - Skizofreniform zavar
 - Skizoaffektív zavar
 - Skizorfrénia
 - Skizotíp személyiség zavar
 - Skizoid személyiség zavar
 - Hangulat zavar pszichotikus jegyekkel

A DIAGNOSZTIKA FOLYAMATA 2.

- Általános egészségügyi állapot figyelembe vétele
- Delírium: folyadék vagy elektrolit háztartás felborulása, szer intoxikáció vagy megvonás, hipoglikémia, oxigénhiány, gyógyszerhatás, mellékhatás
- Endokrin zavar: pajzsmirigy zavar, mellékvese zavar
- Hepatikus zavar: encephalopátia (hepatikus vagy urémiás)
- Fertőző betegség: szifilisz, herpesz, Lyme, Prion, HIV
- Gyulladásos betegség, lupus, SM, leukodiszτροφia, anti NMDA receptor encephalitis
- Metabolikus zavar: Wilson kór
- Vitamin hiány – B12

A DIAGNOSZTIKA FOLYAMATA 3.

- Neurológiai állapotok
- Neurodegeneratív zavarok
 - Alzheimer
 - Huntington
 - Parkinson
 - Levy testes demencia
- Neurológiai zavarok
 - Tértfoglaló folyamatos – tumor, ciszta
 - Epilepsziás roham, stroke
 - Traumás fejsérülés

ESETEK

- Vízhajtó
- Pajzsmirigy gyógyszerelés
- Féltékenység
- Másság élménye
- Pizza evés
- bónusz

ÖSSZEGZÉS 1.

- Dimenzionális megközelítés
- Diagnosztikus kategóriákon átívelő jelenség
- Differenciáldiagnosztikai kérdések a pszichiátriai spektrumon belül
- Differenciáldiagnosztikai kérdések szomatikus vonatkozásai

ÖSSZEGZÉS 2.

- Klinikai kérdés
- Interjú anyag szisztematikus elemzése, heteroanamnézis
- Mentális státus
- Gondolkodási zavar szisztematikus azonosítása mérőeszközzel
- Diagnosztikai és differenciáldiagnosztikai kérdések elemzése
- Terápiás tervezés
- Belátás, compliance, adherence

**KÖSZÖNÖM A
FIGYELMET!**

■ Irodalom:

- Andreasen, N.C. (1986): Scale for the assessment of thought, language, and communication. *Schizophrenia Bulletin*. 2.
- Farrell (2017): Thought disorders: Different types and diagnoses. Harvard Medical School.
- Hart, M, Lewine, R.R. J. (2017): Rethinking thought disorder. *Schizophrenia bulletin*. 43.
- Johnston, M.H., Holzman, P.S. (1986): Scoring manual for the thought disorder index. *Schizophrenia Bulletin*. 12.
- Marengo, J.T., Harrow, M., Lanin-Kettering, I., Wilson, A. (1986): Evaluating bizarre-ideosyncratic thinking: a comprehensive index of positive thought disorder. *Schizophrenia Bulletin*. 12.
- Tringer, L. (2010): A pszichiátria tankönyve. Semmelweis Kiadó és Multimédia Stúdió